

Asia: VN/18068/2023-OM-41

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä hallintotuomioistuinten kokoonpanoja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

Korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanosäätelyä koskevat muutosehdotukset

Yleiset näkemyksenne ehdotetuista korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanoja koskevan sääntelyn muutoksista.

Juristiliitto katsoo, että muutokset korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanosäätelyyn on perusteltuja, mikäli sillä pystytään joustavammin ohjaamaan resursseja sellaisten asioiden ratkaisemiseen, jotka ovat oikeudellisesti haastavampia ja edellyttävät laajemmassa kokoonpanossa tehtävää moniulotteisempaa laintulkintaa ja ratkaisuvaihtoehtojen punnintaa. Kevennetyt kokoonpanot voivat mahdollistaa resurssien tehokkaamman käytön kautta käsittelyaikojen lyhentymisen ja siten vahvistaa oikeusturvaa.

Uudistuksessa on kuitenkin tärkeää säilyttää riittävä tasapaino tehokkuuden ja kansalaisten oikeusturvan välillä. On tärkeää, että kunkin asiaryhmän osalta arvioidaan riittävä kollegiaalisuus ja turvataan tuomioistuinten riippumattomuus myös tulevaisuudessa.

Vaihtoehtoja koskeva mietinnön jakso 5.1: voitaisiinko valituslupahakemuksia käsitellä näkemyksenne mukaan mietinnössä ehdotettua laajemmin kahden jäsenen kokoonpanossa?

-

Hallinto-oikeuksien kokoonpanosäätelyä koskevat muutosehdotukset

Yleiset näkemyksenne ehdotetusta hallinto-oikeuksien kokoonpanoja koskevasta sääntelystä.

Juristiliitto katsoo, että työryhmän esitystä hallintotuomioistuinten kokoonpanosäätelyn ajantasaistamiseksi ja riippumattomuuden vahvistamiseksi voidaan lähtökohtaisesti pitää kannatettavana. Muutoksella pystytään kohdentamaan tuomioistuinten resurssien käyttöä tarkoituksenmukaisesti ja turvaamaan näin ihmisten oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä. Tämä korostuu erityisesti asiakokonaisuuksissa, jotka

ovat oikeudellisesti yksinkertaisia ja joiden osalta suppean kokoonpanon käyttäminen voisi olla perusteltua.

Vaihtoehtoisista esitetyistä malleista kannatettavimpana voidaan pitää mallia, jossa hallinto-oikeuslaki kumotaan ja kokoonpanosäätely siirretään lakiin oikeudenkäynneistä hallintoasioissa. Juristiliitto muistuttaa, että uudistuksen myötä hallinto-oikeuksien yksittäisten tuomareiden vastuu kasvaa ja kollegiaalisuus vähenee. Kun jatkomuutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää valituslupaa, korostuu hallinto-oikeuksien lainkäytön merkitys ja sille asetetut odotukset. Tämä korostaa yksittäisen tuomarin vastuun kasvamista hallintolainkäytössä. Lisäksi on syytä huomioida, että kokoonpanojen supistaminen kaventaa virkaiältään nuorempien tuomareiden mahdollisuuksia kartuttaa kokemusta ja ammattitaitoa työskennellessään yhdessä kokeneempien tuomareiden kanssa.

Uudistuksessa on kuitenkin tärkeää säilyttää riittävä tasapaino hallintotuomioistuinten tehokkuuden ja kansalaisten oikeusturvan välillä. On tärkeää, että kunkin asiaryhmän osalta arvioidaan riittävä kollegiaalisuus ja turvataan tuomioistuinten riippumattomuus myös tulevaisuudessa.

Näkemyksenne julkisia maksuja ja hallinnollisia taloudellisia seuraamuksia koskevista kokoonpanosäätelyehdotuksista (ehdotettu HOL 5 f §:n 1 momentin 1 kohta ja 2 momentti).

-

Vaihtoehtoja koskeva mietinnön jakso 5.1: näkemyksenne väestötietoja sekä etu- ja sukunimeä koskevissa asioissa oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukaisimmasta hallinto-oikeuden kokoonpanosta.

-

Vaihtoehtoja koskeva mietinnön jakso 5.1: näkemyksenne yliopistoja, korkeakouluja, ammattikorkeakouluja, ammatillista koulutusta, lukioita ja varhaiskasvatusta koskevissa asioissa oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukaisimmasta hallinto-oikeuden kokoonpanosta.

-

Vaihtoehtoja koskeva mietinnön jakso 5.1: näkemyksenne asian käsittelyn päättävien ratkaisujen tekemisestä yhden jäsenen kokoonpanossa ilman esittelyä.

-

Näkemyksenne asian siirtämisestä vahvennetun kokoonpanon käsiteltäväksi erityisesti unionin tuomioistuimen Hann-Invest ym. -tuomion (yhdistetyt asiat C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594) näkökulmasta. Vaikuttavatko tuomiossa tehdyt tulkintakannanotot näkemyksenne mukaan eri tavoin eri tuomioistuinasteissa?

Juristiliitto katsoo, että Hann-Invest ym. ratkaisulla on merkitystä hallinto-oikeuden kokoonpanosäätelystä säädettyä. Riippumattoman oikeudenkäynnin turvaamiseksi on tärkeää, ettei asian siirtämistä vahvennettuun kokoonpanoon käsiteltäväksi voi tehdä sen jälkeen, kun alkuperäinen kokoonpano on aloittanut päätösharkinnan ja ettei alkuperäisen kokoonpanon jäseniltä evätä mahdollisuutta osallistua asian käsittelyyn vahvennetussa kokoonpanossa.

Vaikka korkeimman hallinto-oikeuden osalta asiaa on arvioitu mietinnössä eri tavalla, tulee senkin osalta arvioida se, onko ehdotuksen vaikutukset tuomareiden riippumattomuuteen ja yhteiskunnan yleiseen luottamukseen huomioitu riittävällä tavalla.

Voitaisiinko joitakin sellaisia asioita, jotka nyt ehdotetun perusteella käsiteltäisiin hallinto-oikeudessa kolmen lainoppineen jäsenen peruskokoonpanossa, käsitellä näkemyksenne mukaan kaksi- tai yksijäsenisessä kokoonpanossa?

-

Voitaisiinko joitakin sellaisia asioita, joita nyt ehdotetaan hallinto-oikeudessa käsiteltäväksi kahden lainoppineen jäsenen kokoonpanossa (ehdotettu HOL 5 e §), käsitellä näkemyksenne mukaan yksijäsenisessä kokoonpanossa?

-

Muut huomionne kokoonpanojen ehdotetusta laajuudesta hallinto-oikeudessa (ehdotetut HOL 5 b–5 f §).

-

Näkemyksenne ehdotetusta hallinto-oikeuden vahvennettuja kokoonpanoja koskevasta sääntelystä (ehdotetut HOL 5 i–5 l §).

Juristiliitto katsoo, että ehdotetun 5 l §:n 2 momentin loppuosa on ongelmallinen. Tämän kaltainen sääntely mahdollistaa asian edelleen siirtämisen vielä sen jälkeen, jos kokoonpanon päätös ei ole päätösharkinnan jälkeen mieleinen esimerkiksi osastonjohtajalle ja ylituomarille. Tämä heikentää selkeästi tuomareiden ja tuomioistuinten riippumattomuutta.

Lisäksi epäselvänä voidaan pitää myös päätösharkinnan tekemisen ja/tai valmistumisen käsitettä itsessään. Harkittavaksi tulee esimerkiksi mitkä asian käsittelyn vaiheet on katsottava päätösharkinnaksi: katsotaanko päätösharkinnaksi jo vaihe, jossa esittelijä laatii päätösesitystään, vaihe, kun kokoonpano on lyönyt lukkoon ratkaisun istunnossa, mutta päätöstä ei ole ehditty vielä antamaan vai jonkin muu näiden välillä oleva vaihe.

Juristiliitto kehottaakin jatkovalmistelussa kiinnittämään erityisesti huomiota ehdotetun 5 l §:n loppuosan jännitteeseen suhteeseen SEU 19(1) artiklan tulkintaan EUT:n Hann-Invest ym. tuomioista. Ulkoisen riippumattomuuden lisäksi on tärkeä vahvistaa myös tuomareiden ja tuomioistuinten sisäistä riippumattomuutta.

Ahvenanmaan hallintotuomioistuinta koskevan sääntelyn muutosehdotukset

Näkemyksenne ehdotetuista Ahvenanmaan hallintotuomioistuinta koskevan sääntelyn muutoksista.

-

Vakuutusosoikeuden kokoonpanosääntelyä koskevat muutosehdotukset

Näkemyksenne ehdotetuista vakuutusoikeuden kokoonpanoja koskevan sääntelyn muutoksista.

Juristiliitto pitää lähtökohtaisesti ehdotettuja muutoksia vakuutusoikeuden kokoonpanoihin kannatettavana ja muutokset ovat luonteeltaan täsmentäviä ja tarkentavia.

Juristiliitto on kuitenkin huolissaan ehdotetuista muutoksista, jotka koskevat kokoonpanon muuttamista työoloja tai yritystoimintaa tuntevien jäsenten osalta. Jatkossakin on tärkeää varmistaa, että työelämää ja työoloja koskeva erityisasiantuntemus varmistetaan erityisesti sellaisissa asioissa, joissa tällä on olennaista merkitystä ratkaisun kannalta. Jos nyt esitettyyn muutokseen päädytään, tulee jatkossa seurata ja herkästi reagoida, jos muutoksen myötä ratkaisukäytäntö näyttäisi tiukentuvan ja yksilön oikeusturva heikentyvän esim. takaisinperintäasioissa.

Juristiliitto kuitenkin huomauttaa, että myös vakuutusoikeuden osalta jatkovalmistelussa tulee ottaa huomioon ehdotetun lain 9 §:n jännitteinen suhde SEU 19(1) artiklan tulkintaan nähden ja mietintöön liitetty esittelijäneuvos Elina Nyholmin lausuma. Tuomareiden riippumattomuus on turvattava myös vakuutusoikeudessa niin ulkoisen kuin sisäisen riippumattomuuden osalta.

Muut huomiot

Liittyykö korkeimman hallinto-oikeuden, hallinto-oikeuksien (ml. Ahvenanmaan hallintotuomioistuin) ja vakuutusoikeuden kokoonpanosäännöksiin näkemyksenne mukaan muita kuin luonnoksessa esillä olevia muutostarpeita?

-

Muut huomionne työryhmämietinnöstä, mukaan lukien ehdotusten vaikutukset oikeusturvaan sekä ehdotusten taloudelliset vaikutukset.

Ehdotuksessa esitettyjen muutosten katsotaan jatkossa vähentävän ruuhkia ja sitä kautta keventävän tuomioistuinten resurssitarpeita. Vaikka muutokset toteutuisivatkin, ei näiden voida katsoa suoraan vähentävän tuomioistuinten resurssitarpeita. Hallintotuomioistuinten voidaan katsoa yleisesti olevan aliresursoituja ja ruuhkautuneita, joten on tärkeää pitää huolta myös tuomioistuinten riittävästä resursoinnista ja perusrahoituksesta tulevaisuudessa. Lisäksi huomioida tarvitsee tuomareiden koulutustarpeen lisääntyminen lainkäyttövastuun kasvaessa. Säästöpainee ja toiminnan tehostaminen eivät saa heikentää merkittävällä tavalla yksilön oikeusturvaa, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia, ratkaisutoiminnan ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta, tuomioistuinten ja yksittäisten tuomareiden riippumattomuutta tai kokemusta julkisen vallan käytön lainmukaisuudesta.

Valtioneuvoston kanslia, ulkoministeriö, sisäministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö

Ministeriöitä pyydetään yksilöimään valmisteluvastuulleen kuuluvassa lainsäädännössä olevat viittaukset kumottavaksi ehdotettuun hallinto-oikeuslakiin.

-

Ministeriöitä pyydetään ilmoittamaan valmisteluvastuulleen kuuluvassa lainsäädännössä olevista hallinto-oikeuden kokoonpanoa koskevista erityissäännöksistä.

-

Vaasan hallinto-oikeus

Vaasan hallinto-oikeutta pyydetään arvioimaan luonnontieteen tai tekniikan alaan perehtyneitä jäseniä koskevaa ehdotettua sääntelyä (erityisesti ehdotetut HOL 5 d ja 5 g §) hallinto-oikeuslain soveltamiskokemusten perusteella.

-

Yleiset tuomioistuimet

Näkemyksenne asian siirtämisestä vahvennetun kokoonpanon käsiteltäväksi erityisesti unionin tuomioistuimen Hann-Invest ym. -tuomion (yhdistetyt asiat C-554/21, C-622/21 ja C-727/21, EU:C:2024:594) näkökulmasta. Vaikuttavatko tuomiossa tehdyt tulkintakannanotot näkemyksenne mukaan eri tavoin eri tuomioistuinasteissa?

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry